

JUNI 2018 - NR. 119

**TEMA: BETYDNINGSFULDE HAVER.
FREDET, MEN IKKE REDDET.**

LANDSFORENINGEN FOR BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR

by &
land

HVAD GØR EN HAVE "BETYDNINGSFULD?"

Af Flemming Aalund, arkitekt maa, medlem af Have- og Landskabsudvalget

Haven kan være en indhegnet grund rundt om huset, hvor hækken eller plankeværket markerer grænsen mod nabogrunden – det er ordets egentlige betydning: en indhegning, men som oftest er der mere på spil. Arbejdet med haven kan være tidskrævende og "nytteløst", men alt det praktiske kan give stor tilfredsstillelse, og haven kan være med til at berige vores liv med mange smukke oplevelser.

De betydningsfulde haver kan have mange forskellige udtryk og behøver ikke nødvendigvis at være stor havekunst udformet i en bestemt historisk stil, men de er skabt med hensyntagen til stedets særlige forudsætninger og besidder stor herlighedsværdi. Hvad enten det er en park eller en mere ydmyg bondehave, en familiehave, hvor leg og fællesskab er af den største betydning, eller det er planteelskerens have, hvor forskelligartet og mangfoldighed er en særlig eftertragtet kvalitet, så er haverne formet i en bestemt kulturel sammenhæng i overensstemmelse med en fremherskende smag.

Engelske forbilleder

I England har der været en lang og vedholdende debat om den "naturlige" versus den "formelle" have, og de modsætninger har næsten overskygget en langt mere væsentlig debat om, hvad vi vil med en have, og hvordan vi bruger den. Og naturligvis er der mange forskellige opfattelser af, hvad der er hensigtsmæssigt eller smukt, så derfor skal begrebet "betydningsfulde haver" afspejle den mangfoldighed uden at være begrænset af "god smag" eller vedtagne konventioner.

I begyndelsen af 1900-tallet fik især den fremragende landskabsarkitekt G.N. Brandt (1878-1945) stor betydning ved at skabe en nytolkning af havens indretning gennem sit praktiske arbejde og sin undervisning som lektor på Kunstakademiet.

Brandt var uddannet gartner og arbejdede i en årække i udlandet, hvor han blev bekendt med de internationale tendenser og i særdeleshed med den engelske Arts and Crafts-bevægelse, der fik stor betydning i Danmark. Blandt andre havde gartneren William Robinson i 1870 udfordret den etablerede havetradition med bogen *The Wild Garden*, hvor han præsenterede et overbevisende alternativ til den gængse stive og regulerede stil ved at plædere for en mere enkel og "naturlig" indretning og

beplantning. G.N. Brandts egen have på Ørnekuksvej i Ordrup er et fint eksempel på virkeliggørelsen af de ideer ved at opdele haven i adskilte "rum" med forskellig karakter og beplantning, og hvor det var muligt helt ugeneret at gå i pyjamas hele dage eller solbade (se eksemplet med præsentation af G.N. Brandts egen have side 22).

C.Th. Sørensen (1893-1979), der i en periode var ansat på tegnestuen hos Brandt, var inspireret af det moderne gennembrud i 1930'erne og blev sin tids mest betydende have- og landskabsarkitekt. I løbet af sit alsidige arbejde gennemførte han mere end to tusinde projekter, store som små, der blev anlagt i meget varierede former frigjort fra bestemte stereotypiske opfattelser, og ofte med stor opmærksomhed på at forbedre de sociale vilkår i udviklingen af det danske velfærdssamfund.

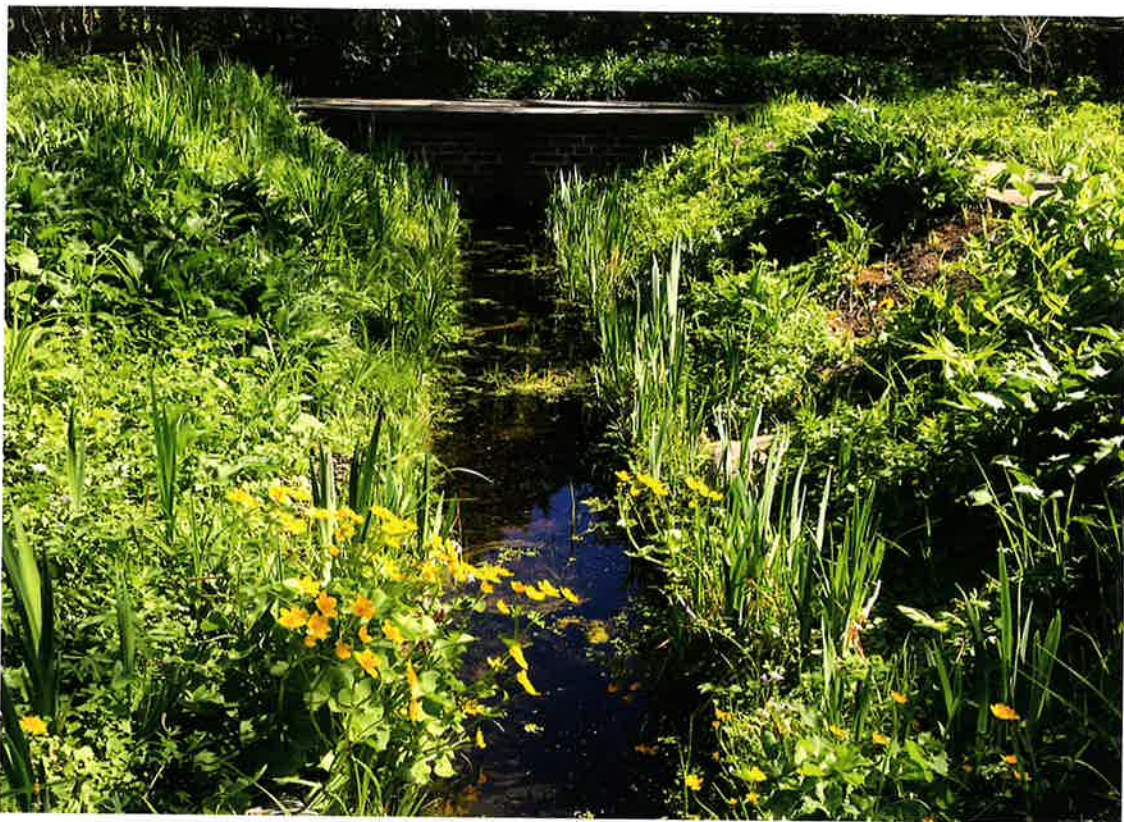
Utypiske haver

Allerede i 1931 havde han i bogen *Parkpolitik i Sogn og Købstad* præsenteret tanker om anlæg af udearealer, der kunne forbedre børns legemuligheder, og han virkeliggjorde ideen om skrammellegepladsen, der første gang blev udført i 1943 ved Emdrup Banke (bygherre: Arbejdernes Andelsboligselskab), hvor børnene fik mulighed for at udfolde sig og skabe deres egne projekter. Og i 1966 udgav han den populære bog *39 haveplaner - utypiske haver til et typehus* med inspiration til, hvordan den helt almindelige husejer kunne skabe sin egen betydningsfulde have ud fra egne ønsker og behov. Bogen blev nyudgivet i 1984 i samarbejde med De danske Haveselskaber med forord af Sven-Ingvar Andersson, og anbefales på det varmeste.

De utypiske haver viser eksempler på en udogmatisk nytænkning, men henter inspiration fra historiske haver, og illustrerer på en meget enkel måde, hvordan visionerne kan blive til virkelighed, efterhånden som haven "vokser til" og får karakter.

Haven ved Øhavsmuseets gård i Holkegade i Faaborg er anlagt af havearkitekt Povl Peter Wad (1887-1944) i 1930'erne med et parterre anlagt symmetrisk på hver side af den flisebelagte sti, der fører ned til te-pavillionen, hvorfra der er udsigt over den ældste del af byens havn og øhavet. Roserne ved bindingsværket giver en romantisk stemning. Den enkle udformning er en nyfortolkning af de gamle bondehaver. Foto: Flemming Aalund.

Grøftekanten er et af flere adskilte haverum, som G. N. Brandt skabte i sin egen have i Gentofte. Haven, der er meget godt bevaret til i dag, er nærmere beskrevet som eksempel på side 22. Foto: Flemming Aalund.

Arkitekten Steen Eiler Rasmussen (1898-1990) er ofte citeret for at omtale haven som "det langsomme skuespil", og ingen har som landskabsarkitekten Sven-Ingvar Andersson (1927-2007) dyrket den idé og virkeliggjort drømmene i sin egen have, hvor livets forgængelighed blev et særligt tema. Hans berømte have i Skåne anskueliggør dermed et af problemerne ved at udvælge særlig betydningsfulde haver, fordi alt levende udvikles og forandres over tid, og det hele tiden er nødvendigt at pleje og passe haven.

Havens langsomme forfald kan være smukt ligesom mennesker, der ældes med naturlig værdighed, men hvis haven ikke bliver vedligeholdt, bliver det ultimative resultat uomgængeligt til vild natur.

Omsorg for haverne

Langt de fleste private haver bliver bevaret, fordi der er entusiastiske haveejere, der værdsætter deres haver og gør et stort arbejde for at passe og pleje dem, medens de offentlige haver og parker bliver vedligeholdt, fordi de har stor rekreativ værdi eller betydning for stedets historie og identitet. Og en have kan være betydningsfuld, uanset om den bliver bevaret i overensstemmelse med den oprinde-

lige historiske autenticitet, eller den bliver ændret og fornyet, når nye ønsker og behov opstår.

Som beskrevet i den følgende artikel vil Landsforeningen gerne medvirke til at øge kendskabet og interessen for betydningsfulde haver. De haver, der medtages i listen, skal vurderes i forhold til en række forskellige kriterier, som kan hjælpe med at forklare og begrunde havens særlige kvalitet: 1) Alder og historie, herunder havens arkitektur, stil og æstetiske kvaliteter samt dokumentation for dens tilblivelse. 2) Beliggenhed og samhörighed med omgivelser – bygninger og landskab. 3) Havens ånd og poesi – den oprindelige idé og udtryk er endnu til stede og kan opleves som noget unikt. 4) Plantevalg i relation til havens historie, beliggenhed, natur og arkitektur. 5) Eventuel betydning for lokalsamfundet og for bevaring af kulturarven.

Fire væsentlige bøger om betydningsfulde haver: Christian Elling: *Den romantiske Have*, Gyldendal 1942, genudgivelse i 1979; C.Th. Sørensen: *Utypiske haver til et typehus – 39 haveplaner*, genudgivelse på Christian Ejlers' Forlag 1997; Malene Hauxner: *Fantasiens have*, Arkitektens Forlag 1993; Sven-Ingvar Andersson: *Breve fra min Have*, Forlaget Vandkunsten 2009.